Hallituksen esitys vuoden 2018 talousarvioksi

Valtiovarainvaliokunnan työ- ja elinkeinojaosto 10.11.2017 klo 8.30-9.30: työministeri Lindströmin kuuleminen (mukana talousjohtaja Mika Niemelä).

Tausta

Työ- ja elinkeinojaosto kutsunut sekä työministerin että elinkeinoministerin (8.11.) kuultavaksi vuoden 2018 talousarvioesityksestä. Molemmille ministereille jaosto lähettänyt ennakkokysymykset, joihin jaosto odottaa ministereiltä vastaukset.

Työministerille osoitetut etukäteis-kysymykset

1. **Työvoiman kohtaanto-ongelma ja sen vaikutukset**. Ongelman vähentämistoimet vuoden 2018 talousarvioehdotuksessa. Muut vireillä tai suunnitteilla olevat kehittämishankkeet.

2. **Kansainvälisten osaajien houkutteleminen Suomeen**. Mitä tehty ja mitä suunnitteilla. Ollaanko tässä jälkijunassa?

3. **Ajankohtaiskatsaus kotouttamisesta**; kipupisteet ja kehittämishaasteet. Kotouttamistoimien onnistuneisuus maahanmuuttajien työllistämisessä. Miten tässä on onnistuttu kansainvälisesti?

4. **Ajankohtaiskatsaus työnvälistystoiminnan muutoksista**, kipupisteistä ja kehittämishaasteista. Yksityisten työvoimapalveluiden ja sähköisen TE-palveluiden toimivuus ja kehittämistarpeet.

5. Vanhastaan on työvoimahallinnossa ns. työttömyyseläkeputkessa (lisäpäivillä) olevia kohdeltu jokseenkin varhaiseläkeläisinä eikä heihin ole kovin paljon velvoitteita kohdistettu. **Onko nyt haastattelujen ja tulevan aktiivimallin myötä ehkä tulossa enemmän ryhtiä ja velvoitteita myös "putkilaisille"** - niin että toivon mukaan yrityksissä ei ikääntyneitä yt-tilanteissa yhtä hanakasti oltaisi irtisanomassa kun tähän asti?"

6. **Arvio hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamisesta**. Minkälaisia lisätoimia tarvitaan?

1. Työvoiman kohtaanto-ongelma ja sen vaikutukset. Ongelman vähentämistoimet vuoden 2018 talousarvioehdotuksessa. Muut vireillä tai suunnitteilla olevat kehittämishankkeet.

- **Viimeisimpien selvitysten mukaan noin kolmasosa työvoimaa hakeneista toimipaikoista on kokenut vaikeuksia löytää sopivaa henkilöä avoinna olleeseen työtehtävään**.

- **Työvoiman saatavuusongelmien tasoon vaikuttaa yleinen taloudellinen tilanne ja työvoiman kysynnän taso**. Kun työnantajien saatavuusongelmia tarkastellaan pidemmällä aikavälillä, on havaittavissa, että ongelmat ovat trendinomaisesti yleistymässä. Viime vuosituhannen lopulla työvoiman saatavuusongelmia koki vain noin viidennes työvoimaa hakeneista toimipaikoista.

- Työvoiman saatavuusongelmilla on negatiivisia vaikutuksia yritysten liiketoimintaan, julkisella sektorilla (kuten myös yksityisellä sektorilla) rekrytointiongelmat heikentävät palvelutuotantoa.

- **Yritysten kasvun tai kehittämisen esteenä on usein sopivan työvoiman saanti. Pk-yritysbarometrin mukaan noin 12 prosenttia pienistä ja keskisuurista yrityksistä kokee työvoiman saatavuuden nykyisin pahimmaksi kehittämisen esteeksi**.

- Työvoiman tarjonnan sovittamien työvoiman kysyntää vastaavaksi on haasteellinen tehtävä, koska työvoiman kysynnän taso ja rakenne muuttuvat.

- Työvoiman kysynnän ja tarjonnan yhteensovittaminen edellyttää myös työmarkkinoihin liittyvien virtojen seurantaa ja näiden virtojen ohjausta. Näitä virtoja ovat:
    - koulutuksesta valmistuneiden virta
    - virrat työvoiman ulkopuolelle (tilapäiset tai pysyvät työmarkkinoilta poistumiset)
    - virrat työttömyyden ja työllisyyden välillä
    - ammatillinen ja alueellinen liikkuvuus.

- **Työmarkkinoilla tapahtuu myös koko ajan työvoiman käyttöön ja työn tekemiseen liittyviä ”rakenteellisia” muutoksia. Tämä**

vaikuttaa työnantajien vaatimuksiin työvoimaa kohtaan.

- Viittaako rekrytointiongelmien trendinomainen yleistyminen siihen, että työnantajien vaatimukset työvoimaa kohden muuttuneet tiukemmiksi?

- Työvoiman osalta ”rakenteellinen” muutos voi liittyä työn vastaanottamishalukkuuteen. Joidenkin ammattien osalta on havaittavissa, että työttömien halu vastaanottaa tämän ammatin työtä on muuttunut rajoittuneemmaksi.

Kohtaanto-ongelman vähentämistoimet vuoden 2018 talousarviossa ja muut vireillä olevat toimet

- **Hallitus esittää otettavaksi käyttöön työttömyysturvan aktiivimallin, jonka valmisteluvastuu kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle.**

- **Lisäresurssoimme tulosperusteisia hankintoja, jotka kohdentuvat alle 30-vuotiaisiin nuoriin työnhakijoihin.**

- **Otamme käyttöön psykososiaalisen tuen palvelupaketin, jonka tavoitteena on torjua nuorten työ- ja toimintakyvyn ongelmia ja työllistymisen esteitä mahdollisimman varhain.**

- **Uudistamme ammatillisen kuntoutuksen kriteereitä siten, että niihin** lisätään sairauden, vian tai vamman vaihtoehdoksi monialaisessa yhteistyössä tehty arvio nuoren olennaisesti alentuneesta toimintakyvystä.

- **Yrittäjien työttömyysturvaa parannetaan siten, että** yritystoiminnan pää- ja sivutoimisuutta ei arvioitaisi neljän kuukauden aikana yritystoiminnan aloittamisesta.

- **Mahdollistamme lyhytkestoisen opiskelun työttömyysturvalla: työnhakijalla olisi oikeus työttömyysetuuteen päätoimisten opintojen estämättä, jos opinnot kokonaisuudessaan kestäisivät enintään kuusi kuukautta.**

- **Uudet tavat tehdä töitä ovat yleistyneet vakituisten ja koko/osa-aikaisten työsuhteiden rinnalla. Tätä varten** TEM on käynnistänyt

yhdessä KEHA-keskuksen kanssa Uuden työn ja yrittäjyyden -pilotin, jonka tavoitteena on koota yhteen digitaalisten alustojen ja laskutuspalvelujen kautta tarjottavia uudenlaisia, lyhytaikaisia työ- ja yrittäjyystilaisuuksia ja tiedottaa niistä työnhakijoille.

- **Positiivisen rakennemuutoksen aktiiviseksi tukemiseksi toteutetaan useita toimenpiteitä** selvityshenkilöiden Jokinen ja Aho ehdotusten mukaisesti.
    - Työllisyysmäärärahoja kohdennetaan joustavasti kasvualojen työvoimakoulutukseen ja valmennukseen. Verkostoyhteistyötä TE-hallinnon, kuntien, yritysten ja alueiden välillä lisätään ammatillisen ja alueellisen liikkuvuuden edistämiseksi, palveluiden tehostamiseksi ja työpaikkojenvaltakunnalliseksi markkinoimiseksi.

- **TEM ja OKM kehittävät työvoimakoulutusta**. Toisen asteen reformin yhteydessä kaikki tutkintoon johtava ammatillinen työvoimakoulutus ja osa ei-tutkintoon johtavasta työvoimakoulutuksesta siirtyvät 1.1.2018 lukien OKM:n valtionosuusjärjestelmän piiriin.

- **Hallitus linjasi puoliväliriihessä, että työttömien alueellista liikkuvuutta ja pendelöintiä tuetaan entistä aktiivisemmin**. Liikkuvuuteen rohkaisu ja sen tukeminen ovat välttämättömiä työpaikkojen ja työvoiman kohtaanto-ongelmaan sekä akuutteihin positiivisiin rakennemuutostilanteisiin vastaamisessa.
    - Keskeisenä keinona liikkuvuuden ja pendelöinnin tukemisessa TE-toimistoissa ovat työnhakijoiden haastattelut sekä työtarjoukset, joita tehdään jatkossa entistä laajemmalle alueelle.
    - **Liikkuvuuden edistämiseksi on valmisteltu hallituksen esitys, jonka mukaisesti liikkuvuusavustuksen soveltamisalaa laajennettaisiin** myös osa-aikatyöhön ja rekrytointikoulutukseen.

- Hallituksen puolivälitarkastelussa keväällä 2017 sovittiin osana **Matkailu 4.0 toimenpidekokonaisuutta, että matkailualan kohtaantohaasteeseen vastaamiseksi valmistellaan toimenpideohjelma vuoden loppuun mennessä**. Ohjelma käynnistyy vuoden 2018 alussa ja jatkuu sovitun ajan.

- **Hallitus päätti puoliväliriihessä käynnistää Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista – toimenpideohjelman.**

- Ohjelman yleisenä tavoitteena on vahvistaa yritysten kasvua ja kansainvälistymistä yhteen sovittamalla elinkeino-, innovaatio-, työllisyys-, koulutus- ja maahanmuuttopolitiikka kasvua tukevaksi kokonaisuudeksi.

– **TEM on valmistellut aktiivisen työnhaun mallia, jossa on keskeisesti kyse siitä, että työnhakijan tulisi työttömyysturvaseuraamuksen välttääkseen hakea tiettyä määrää työpaikkoja**.
  - Ensimmäinen luonnos aktiivisen työnhaun mallista oli lausuntokierroksella loppukeväästä 2017. Tässä vaiheessa voidaan todeta, että julkisuudessa liikkuneet tiedot siitä, että luonnosteltu malli johtaisi epätarkoituksenmukaisiin työhakemuksiin, ovat vääriä. Luonnoksessa lähdettiin nimenomaan siitä, että työttömät työnhakijat hakisivat sellaisia työpaikkoa, jotka ovat heille sopivia. Aktiivisen työnhaun mallin valmistelu on kesken. Jos malli päätetään lopulta toteuttaa, asiaa koskeva hallituksen esitys annettaneen eduskunnalle vuoden 2018 aikana.

– **Tulevissa kasvupalveluissa yksityisten palvelumarkkinoiden ja työnvälitystoimijoiden rooli tulee olemaan keskeinen**.

2. Kansainvälisten osaajien houkutteleminen Suomeen. Mitä tehty ja mitä suunnitteilla? Ollaanko tässä jälkijunassa?

Yleistä

- Osaajista käydään globaalia kilpailua. Osaamisen ja investointien välillä vallitsee positiivinen suhde; osaaminen houkuttelee myös investointeja ja toisaalta kansainvälisten investointien mukana liikkuu kansainvälistä työvoimaa perheineen. Suomi ei ole maailmalla riittävän tunnettu kansainvälisen osaajarekrytoinnin näkökulmasta.

- Työelämän ja koko yhteiskunnan monimuotoisuudella, syrjimättömyydellä ja avoimuudella on kriittinen merkitys Suomen imagolle globaalissa kilpailussa osaavasta työvoimasta ja kansainvälisistä investoineista.

Mitä on tehty ja suunnitteilla

- Hallituksen puoliväliriihessä hallitus päätti käynnistää valtioneuvoston yhteisen Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista -toimenpideohjelman kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi sekä Suomessa asuvien kansainvälisten osaajien (mm. kansainväliset tutkinto-opiskelijat, tutkijat ja puolisot) asiantuntemuksen kanavoimiseksi yritysten kasvun ja kansainvälistymisen ja innovaatiotoiminnan tueksi.

- TEM koordinoi poikkihallinnollista toimenpideohjelmaa kansliapäällikkö Jari Gustafssonin johdolla. Suurimmat kaupungit (Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere ja Turku) ovat mukana ohjelman toteuttamisessa.

- Tarvittaviksi toimenpiteiksi on tunnistettu
    - maahantulon ja asettautumisen sujuvoittaminen, muun muassa oleskelulupaprosessit, viranomaispalveluiden keskittäminen, kansainvälisten koulujen ja varhaiskasvatuksen lisääminen;
    - osaajille suunnatun maakuvaviestinnän vahvistaminen ja kohdennetut kampanjat esimerkiksi ohjelmistokehittäjille;
    - työmarkkinoiden kansainvälistämisen ja avoimuuden kehittäminen;
    - kansainvälisten osaajien, yritysten, korkeakoulujen ja innovaatiotoimijoiden yhteensaattamisen ja yhteiskehittämisen vahvistaminen.

- Ohjelman toimenpiteitä priorisoidaan ja konkretisoidaan parhaillaan.

- Kansainvälisesti vertaillen Suomella on kirittävää osaajien houkuttelussa. Monet maat panostavat kansainväliseen osaajien houkutteluun vahvasti ja ovat ohjanneet siihen myös huomattavia resursseja.

- Kansainvälisten osaajien houkuttelussa kaupungit ovat keskeisessä roolissa, mutta erityisesti pienten maiden kohdalla kaupungit hyötyvät vahvasta maakuvasta ja valtakunnallisesta, koordinoidusta yhteistyöstä.

- Eduskunnassa parhaillaan käsittelyssä oleva kasvuyrittäjien oleskelulupa ja erityisasiantuntijoiden lupaprosessin sujuvoittaminen edesauttavat kansainvälisten osaajien houkuttelua. Business Finlandin yhteyteen valmistellaan ns. talent-toimintoja, jotta yritykset saavat myös kansainvälisiin osaajiin liittyvät palvelut muiden kansainvälistymispalveluiden yhteydessä.

- Yhteenvetona voi todeta, että kv-osaajien houkuttelussa on viime aikoina tehty paljon. Yhteistyötä eri toimijoiden kanssa on jatkettava ja prosesseja sujuvoitettava.

Taustaksi lakimuutoksesta:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi ulkomaalaislakia ja ulkomaalaisrekisteristä annettua lakia. Ulkomaalaislakiin lisättäisiin uusi peruste oleskeluluvalle. Oleskelulupa olisi mahdollista myöntää ulkomaalaiselle, joka on perustanut tai perustaa Suomeen niin sanotun kasvuyrityksen. Lisäksi oleskelulupa yrittäjyyden perusteella olisi mahdollista myöntää riippumatta yhtiömuodosta.

Jatko-oleskelulupavaihetta sujuvoitettaisiin luopumalla uusien sormenjälkien ottamisesta jatko-oleskelulupaa haettaessa, mistä syystä muutettaisiin myös ulkomaalaisrekisteristä annettua lakia. Lisäksi asiantuntijan ensimmäisen oleskeluluvan enimmäisvoimassaoloaikaa pidennettäisiin.

3. Ajankohtaiskatsaus kotouttamisesta; kipupisteet ja kehittämishaasteet. Kotouttamistoimien onnistuneisuus maahanmuuttajien työllistämisessä. Miten tässä on onnistuttu kansainvälisesti?

Ajankohtaiskatsaus kotouttamisesta

- **Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaan siirtymisen ja kotoutumisen käynnistymisen, samoin kuin koulutukseen ja työelämään pääsyn nopeuttamiseksi on suunniteltu toimenpiteitä hallituksen kotouttamista koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti.**

- Pakolaisten vastaanottoon on saatu vuosina 2016–2017 **mukaan uusia kuntia ELY-keskusten lisäresurssien sekä hankkeiden toiminnan ja määräaikaisen rahallisen lisätuen myötä**. Tällä hetkellä pakolaisia vastaanottaneita **kuntia on jo yli 220, kun vuonna 2015 vastaanottavia kuntia oli 93**. Vuoden 2017 alussa vastaanottokeskuksissa oli 2 417 oleskeluluvan saanutta henkilöä, kun 16.10.2017 heitä oli 650. Lokakuun alussa kuntaan siirtymistä oli odottanut yli kaksi kuukautta 484 henkilöä 781 oleskeluluvan saaneesta.

- Koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttamiseksi **kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelmaan on laadittu uusia toteuttamismalleja**. Lähtökohtana on ollut nopeuttaa työelämään ja jatko-opintoihin johtavaa polkua nivomalla moduuleita kohderyhmän mukaan esimerkiksi ammatillisiin opintoihin, yrittäjyyteen, vapaaehtoistyöhön, verkko/etäopiskeluun tai muuhun omaehtoiseen opiskeluun lähiopetusjaksojen välillä. Yhteistyössä OKM:n kanssa nopeutetaan siirtymiä ammatilliseen koulutukseen (mm. määrärahasiirrot) ja kehitetään osaamisen tunnistamista ja pätevöitymiskoulutusta.

- **Maahanmuuttajien osaamista on vahvistettu TE-hallinnon ja kuntien toimenpiteillä ja palveluilla maahanmuuttajien työllistymisedellytysten parantamiseksi.** Esimerkiksi maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi ja nopeuttamiseksi käynnistettiin syksyllä 2016 vaikuttavuusinvestointiin pohjautuva **(SIB) kokeilu. SIB-hankkeessa maahanmuuttaja ohjataan**

kotoutumiskoulutusta lyhyempään työelämälähtöiseen koulutukseen, jonka jälkeen kielen oppiminen jatkuu työpaikalla. SIB-hankkeessa ohjataan erityisesti työvoimakapeikkoaloille, mutta myös muille aloille, esimerkiksi, logistiikka- ja varastoala, valmistava teollisuus, hotelli- ja ravintola-ala, rakennusala, siivous ja kiinteistönhuolto.

- **Uusien mallien ja toimenpiteiden vaikutuksia maahanmuuttajien työllistymiseen on vielä aikaista arvioida**. Lisäksi on huomattava, että maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat myös monet muut seikat, kuten yleinen työllisyystilanne ja asenneilmapiiri.

Arvio kotouttamisen keskeisistä kipupisteistä ja kehittämishaasteista

- Vaikka kotoutuminen on huomattavasti työllistymistä laajempi ilmiö, **keskeinen haaste on maahanmuuttajien pääsy työmarkkinoille ja työmarkkinoille siirtymisen nopeutuminen.** Monet selvitykset ja tutkimukset ovat osoittaneet, että pakolaisasema tai sitä vastaava maahanmuuttotausta yhdistyvät usein vaikeuksiin löytää oma paikka työmarkkinoilla. Monilla pakolaistaustaisilla henkilöillä kestävän aseman saamiseen työmarkkinoilla kuluu useita vuosia. **Haasteisiin pyritään vastaamaan hallituksen kotouttamista koskevan toimintasuunnitelmassa, maahanmuuttajat kuntiin, koulutukseen ja työhön (3.5.2016), esitettyjen toimenpiteiden avulla.**

- **Maahanmuuttajamiesten työllisyystilanne on selvästi parempi kuin maahanmuuttajanaisten.** Maahanmuuttajat, jotka ovat työelämän ulkopuolella, kuten kotiäidit, saattavat usein jäädä neuvonta- ja ohjauspalveluiden ulkopuolelle. Hallituksen kotouttamista koskevan toimintasuunnitelman mukaisesti **on käynnistetty erityisesti kotonaan lapsia hoitavien vanhempien koulutusmahdollisuuksien kehittäminen**.

- Maahanmuuttajanuorten kohdalla haasteena ovat koulutusten väliset sekä koulutuksen ja työelämän väliset nivelvaiheet. Tähän on pyritty vastaamaan TEM:n ja OKM:n välisellä yhteistyöllä sekä kehittämällä maahanmuuttajaperheille annettavaa moniammatillista tukea ja vahvistamalla opettajien valmiuksia sekä huolehtimalla opiskeluhuollosta.

- Erityisesti pakolaisina tulleiden kokonaistilanne terveyden ja hyvinvoinnin osalta näyttää monilla mittareilla heikommalta verrattuna muihin taustamaaryhmiin. Tilanteeseen on pyritty vastaamaan kehittämällä maahanmuuttajien mielenterveyspalveluja ja henkilöstön osaamista STM:n ja TEM:n yhteistyössä sekä hankkeissa.

Kotouttamistoimien onnistuneisuus maahanmuuttajien työllistämisessä. Miten tässä on onnistuttu kansainvälisesti?

- **Ulkomaan kansalaisten työllisyysaste, kun katsotaan poikkileikkausta, on noin 10–15 %-yksikköä pienempi kuin koko väestön. Poikkileikkaustietoa parempi mittari on pitkittäistieto, jossa maahanmuuttajien työllisyyttä tarkastellaan maassa asutun ajan mukaan,** koska Suomeen tulee koko ajan uusia maahanmuuttajia, joiden matala työllisyysaste maahan tullessa pitää poikkileikkaustiedon työllisyysasteesta matalana.

- **Keskeisimmin maahanmuuttajien työllisyyteen vaikuttaakin maassa asutut vuodet.** Esimerkiksi vuosi maahanmuuton jälkeen maahanmuuttajamiesten työllisyysaste oli 26 %-yksikköä alhaisempi kuin kantaväestön, ja kymmenen vuoden kuluttua ero oli kaventunut 20 %-yksikköön. Naisilla ero kaventui 45 %-yksiköstä 28 %-yksikköön. (Sarvimäki 2017)

- Myös maahanmuuttajien taustatekijöillä on merkittävä vaikutus työllistymiseen ja työurien kehitykseen: sukupuolten, lähtömaiden ja eri vuosina maahan saapuneiden välillä voi olla suuriakin eroja. Lisäksi maahanmuuttajien työllisyys heijastelee jyrkemmin yleistä työmarkkinatilannetta kuin kantaväestöllä. Myös asenneilmapiiri ja syrjintä vaikuttavat maahanmuuttajien työllistymiseen.

- **Maahanmuuttajien työttömyys pitkällä aikavälillä on ollut 2,5-kertainen kantaväestöön verrattuna. Maahanmuuttajien työurat ovat kuitenkin tyypillisesti sirpaleisia**. **Maahanmuuttajien ongelma on ennemminkin toistuvaistyöttömyys kuin pitkäaikaistyöttömyys.** Pitkäaikaistyöttömien osuus ulkomaalaisista työttömistä työnhakijoista on 28 prosenttia ja koko väestöstä 35 prosenttia. Yli kaksi vuotta työttömänä olleiden työttömien osuus pitkäaikaistyöttömistä on

ulkomaalaisilla työttömillä työnhakijoilla 44 prosenttia ja koko väestöllä 49 prosenttia.

- Suomalaisilla työmarkkinoilla korostuu voimakkaasti muodollinen pätevyys: yhä useammat työpaikat edellyttävät koulutusta ja erityisosaamista. Sellaisille työnhakijoille, joilla on matala koulutus- ja osaamistaso, Suomen työmarkkinoilla on hyvin vähän kysyntää. Työllistyminen kestääkin usein pisimpään kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneilla.

- Aktiivisella työvoimapolitiikalla on tutkimusten mukaan positiivisia vaikutuksia maahanmuuttajien työllistymiseen. **Kotoutumista ja työllistymistä edesauttavia toimenpiteitä tutkittaessa on havaittu, että lähellä työelämää olevat toimenpiteet, kuten työvoimakoulutuksena annettava tai muu ammatillinen koulutus ja palkkatuki ovat tehokkaimpia toimenpiteitä maahanmuuttajien työllistymisessä avoimille työmarkkinoille.** Tulos on sama kantaväestön osalta. Lisäksi palkkatuki, harjoittelu ja työkokeilu yksityisellä sektorilla työllistävät maahanmuuttajia tehokkaammin kuin julkinen sektori. Näin on myös muun väestön osalta, mutta maahanmuuttajien osalta ero on selkeämpi.

- **Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen kansainvälinen vertailu on melko hankalaa. Tuloksia vertailtaessa tulee ottaa huomioon jäsenmaiden suuret erot maahanmuuttajien määrässä ja maahanmuuton historiassa sekä kotouttamispolitiikoissa.** Myös lähtö- ja kohdemaan yhteisellä kielellä on huomattava merkitys maahanmuuttajan kotoutumisen ja työllistymisen kannalta. Lisäksi tulee huomioida, ettei jokaisesta maasta ole mahdollista saada luotettavia ja vertailukelpoisia tilastoja. Vertailtavuutta heikentää esim. maahanmuuttajamääritelmän heterogeenisyys. Maahanmuuttaja voidaan määritellä ulkomaan kansalaisena, vieraskielisenä, ulkomailla syntyneenä tai ulkomaalaistaustaisena. EU-tasolla myös aineistot ovat hyvin erilaisia. Pohjoismaissa hyödynnetään paljon rekisteritietoja, mutta useimmissa EU-maissa indikaattoritietojen tuottamisessa käytetään kyselypohjaisia otosaineistoja.

- **Migrant Integration Policy Index -tutkimuksessa (MIPEX) tarkastellaan maahanmuuttajien osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnassa analysoimalla eri maiden kotouttamispolitiikkaa sekä kotoutumista tukevia toimia.** MIPEX 2015 -indeksissä Suomi sijoittui 38 maata kattavan vertailun neljänneksi (4). Työmarkkinaintegraation osalta Suomi sijoittui vertailussa sijalle kuusi (6).

- **Suomi ei ole pärjännyt yhtä hyvin OECD:n vertailussa ulkomailla syntyneiden työllisyysasteista ja työttömyysasteista. Suomi sijoittui 31 maan vertailussa sijalle 25, kun vertailtiin ulkomailla syntyneiden työllisyysastetta, joka oli Suomessa 59 % vuonna 2016.**
    - Esimerkiksi Ruotsissa ulkomailla syntyneiden työllisyysaste oli noin 65 % ja Tanskassa noin 67 %. Ulkomailla syntyneiden työttömyysaste vuonna 2016 oli Suomessa OECD:n vertailumaista 3. korkein, 17,6 %, kun Ruotsissa ulkomailla syntyneiden työttömyysaste oli noin 15,9 % ja Tanskassa noin 11,4 %.

4. Ajankohtaiskatsaus työnvälitystoiminnan muutoksista, kipupisteistä ja kehittämishaasteista. Yksityisten työvoimapalveluiden ja sähköisen TE-palveluiden toimivuus ja kehittämistarpeet.

- **Työnvälityksen keskeiset haasteet liittyvät työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaantoon**.

- Kuten aiemmin totesin, niin viimeisimpien selvitysten mukaan noin kolmasosa työvoimaa hakeneista toimipaikoista on kokenut vaikeuksia löytää sopivaa henkilöä avoinna olevaan työtehtävään.

- **Positiivisena ongelmana on suuret ja nopealla aikajänteellä realisoituvat rekrytointitilanteet** (mm. Lounais-Suomi, Äänekoski, Hanhikivi), joihin on vaikea nopeasti vastata. Uudet lisääntyvät työpaikat (myyntiedustajat, puhelinmyyjät jne.) ovat usein osin provisioperusteisia, eivätkä näin houkuta työnhakijoita.

- **Asiakasmäärät sekä yritys- että henkilöasiakkaiden palveluissa ovat suuret, jolloin yksilöllisten ja räätälöityjen palvelujen tarjonta on jäänyt TE-palveluissa liian vähäiseksi. Tutkimustulosten mukaan (mm. OECD) kuitenkin henkilökohtainen, face to face – palvelu on useissa tapauksissa se tehokkainta ja tuloksellisinta.**

Yksityisten työvoimapalveluiden ja sähköisen TE-palveluiden toimivuus ja kehittämistarpeet

- **Tulevissa kasvupalveluissa yksityisten palvelumarkkinoiden ja työnvälitystoimijoiden rooli tulee olemaan keskeinen**. Palvelujen tuottaminen siirtyy yksityisille palveluntuottajille. Markkinalähtöisyys on kasvupalvelu-uudistuksen vaikuttavuuden ja julkisen talouden säästöjen yksi tärkeimpiä ajureita. Markkinoita kehitetään paljolti tulosperusteisten ja innovatiivisten hankintojen kautta. Tulosperusteisilla hankinta- ja sopimusmalleilla vaikutetaan siihen, missä määrin yksityiset palveluntarjoajat kiinnostuvat markkinoista ja lähtevät investoimaan palvelutoimintaansa.

- **TEM on käynnistänyt useita työnvälityksen ostopalvelupilotteja, joilla tuetaan palvelumarkkinoiden syntymistä ja uutta palveluliiketoimintaa**. Piloteissa on kokeiltu työnvälityksen

tulosperusteista ostamista ja kehitetty työnhaun uusia muotoja sekä yrityspalveluita yhteistyössä palveluntuottajien kanssa. Parhaillaan on käynnissä määräaikaishaastatteluja tukevien ostopalvelujen toteuttaminen. Vuonna 2018 käynnistyvät nuorille työnhakijoille suunnatut tulosperusteiset ostopalvelut, joilla tuetaan kasvupalvelu-uudistusta kohdistamalla hankintoja uudenlaisiin kohderyhmiin ja edelleen kehittämällä tulospalkkiokriteereitä.

- Tarkoituksena on jatkaa vuosina 2018–2019 erityisesti sellaista nykyistä laajempaa kokeilutoimintaa, jolla simuloidaan mahdollisimman hyvin kasvupalvelujen kokonaisuutta ja rakenteita.

- **Sähköisten palvelujen saatavuus ja monipuolisuus on lisääntynyt TE-palveluissa viime vuosina. Digitaaliset palvelut ovat kehittämisen painopisteenä jatkossakin.**

- **TE-palveluja rakennetaan yhä enemmän digitaalisuuden varaan. Asiakkaiden enemmistö hyötyy digitaalisista palveluista ja käyttävät niitä mielellään.** Osa ihmisistä (arviolta n. 10 %) ei pysty käyttämään omatoimisesti sähköisiä palveluja. Nämä asiakkaat tarvitsevat tukea työnhaussaan ja digitaalisten palvelujen käytössä.

- **TE-toimistojen henkilöstöasiakkaan palveluprosessin uudistettiin 1.7.2017. Uudistuksen taustalla on digitaalisaation vauhdittaminen ja asiakkaan oman roolin vahvistaminen. Uudistuksesta on saatu paljon palautetta asiakkailta. Asiakaspalautteissa korostetaan viestinnän selkokielisyyttä ja digitaalisten järjestelmien helppokäyttöisyyttä**.

- **Uudistuksessa lisättiin asiakkaan omaa roolia työnhaussa, palvelutarpeen arvioinnissa ja työllisyyssuunnitelman tekemisessä. Näin asiakkaalle voidaan tarjota entistä nopeammin hänelle sopivaa työtä, palvelua ja koulutusta. Samalla TE-toimistojen resursseja vapautuu eniten ohjausta tarvitsevien asiakkaiden palvelemiseen. Digitalisointi lisää palvelun tasalaatuisuutta; asiakkaan palvelutarve arvioidaan samoin kriteerein alueesta ja asiantuntijasta riippumatta.**

- Kolmen kuukauden välein toteutettavissa haastatteluissa arvioidaan kunkin työnhakijan palvelutarpeet ja tarjotaan tukea työnhakuun.

Kyselyjen ja asiakaspalautteiden mukaan työttömät ovat olleet tyytyväisiä entistä tiiviimpään yhteydenpitoon.

- **Asiakkailta saatua palautetta hyödynnetään palvelujen kehittämisessä ja uusien järjestelmien luomisessa**. **Työvoima- ja yrityspalvelut uudistuvat maakuntauudistuksen myötä. Työnvälityksen asiakkaat ja palvelutuottajat kohtaavat jatkossa digitaalisella Työmarkkinatorilla, joka on kaikille avoin. Asiakkaat löytävät Työmarkkinatorin avulla laajasti erilaista tietoa sekä julkisia ja yksityisiä palveluja. Työmarkkinatori otetaan vaiheittain käyttöön vuoteen 2020 mennessä.**

- **Yhä useammat asiakkaat haluavat ja osaavat käyttää verkkopalveluja ja ovat niihin tyytyväisiä. Verkkopalvelujen käyttäjälähtöinen kehittäminen ja parantaminen sekä toimintavarmuuden ylläpito on tärkeää. Tavoitteena on, että asiointi verkkopalveluissa helpottuu ja lisääntyy, mutta samalla voidaan turvata myös fyysisten palvelujen saatavuus niitä tarvitseville.**

5. Vanhastaan on työvoimahallinnossa ns. työttömyyseläkeputkessa (lisäpäivillä) olevia kohdeltu jokseenkin varhaiseläkeläisinä eikä heihin ole kovin paljon velvoitteita kohdistettu. **Onko nyt haastattelujen ja tulevan aktiivimallin myötä ehkä tulossa enemmän ryhtiä ja velvoitteita myös "putkilaisille"** - niin että toivon mukaan yrityksissä ei ikääntyneitä yt-tilanteissa yhtä hanakasti oltaisi irtisanomassa kun tähän asti?"

- TE-toimiston palveluiden tarjoaminen perustuu tarkoituksenmukaisuuteen. Ainoastaan niillä ikääntyneillä (yli 57-vuotiaat), joiden oikeus työttömyyspäivärahaan on vaarassa päättyä enimmäisajan takia, on tietyin edellytyksin subjektiivinen oikeus päästä työllistymistä edistävään palveluun tai palkkatuettuun työhön. Tähän liittyy muun muassa kunnan työllistämisvelvoite.

- Työttömyysturvalaissa säädettyjä seuraamuksia (korvauksettomia määräaikoja eli ns. karensseja) ja työssäolovelvoitetta sovelletaan riippumatta siitä, onko työnhakija lisäpäivillä vai ei. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jos TE-toimisto tekee lisäpäivillä olevalle työnhakijalle esimerkiksi työtarjouksen tai tarjoaa palveluita, työnhakijan on haettava ko. työtä ja osallistuttava palveluihin työttömyysetuuden menettämisen uhalla samalla tavalla kuin muidenkin työnhakijoiden.

- STM:n valmistelema työttömyysturvan aktiivimalli (HE 124/2017 vp, jonka käsittely eduskunnassa on kesken) edellyttää, että myös lisäpäivillä olevien on osoitettava riittävää aktiivisuutta, jotta työttömyysetuuden määrää ei leikata.

- Koska valmistelu on kesken, TEM:n valmisteleman aktiivisen työnhaun mallin osalta on liian aikaista arvioida esimerkiksi sitä, miten malli tulee aikanaan vaikuttamaan eri työnhakijaryhmiin.

6. Arvio hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamisesta. Minkälaisia lisätoimia tarvitaan?

- Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennusteen mukaan työllisyysaste nousee pitkästä aikaa yli 70 prosentin, ollen 70,2 prosenttia vuonna 2018.

- Ennusteen valossa ollaan hieman jäämässä hallitusohjelman tavoitteesta.

- Kuukausitasolla hallituskauden alusta työllisyys on kasvanut noin 1200 henkilöllä kuukaudessa. Tavoitteeseen saavuttamiseksi tarvittaisiin noin 3 800 työllisen kasvu kuukausittain ennen vaalikauden loppua.

- Työllisyyden kasvu vahvistuu ensi vuonna. Siihen vaikuttaa etenkin piristynyt talouskasvu. Lisäksi työttömien aktivoituminen pitkän taantuman jälkeen näkyy työllisyysasteessa osin viiveellä, kun entistä useampi siirtyy työvoiman ulkopuolelta työnhakijaksi. Työllisyysastetta nostaakin tällä hetkellä samanaikaisesti työikäisen väestönosan aktivoituminen työmarkkinoilla, mutta myös työikäisen väestön koon pieneneminen ikärakenteen muutoksen myötä. Demografiset muutokset on kuitenkin huomioitu työllisyystavoitetta asetettaessa.

- Lisätoimien repertuaaria voi arvioida IMF:n Suomen maatutkinnan yhteydessä esille nostamien asioiden pohjalta. Maatutkinnassa nousivat sille:

    - työmarkkinauudistusten jatkamisen tarve,
    - erityisesti palkanmuodostuksen riittävä yritystasoinen joustavuus tuottavuuskehityksen mukaisesti,
    - riittävä panostus julkisiin työvoimapalveluihin ja aktiivisen työvoimapolitiikan vaikuttavuuden varmistaminen,
    - työttömyysturvauudistusten jatkaminen,
    - alhaisen osallistumisasteen ryhmien tilanteen parantaminen (päivähoito- ja kotihoidontukijärjestelmät) sekä
    - tutkimus- ja kehitystoimintaan panostaminen.